

Uten verdighet

Av direktør Lorentz Vogt

Naar man ser hvorledes alle andre løper fra sine standpunkter og handlinger finder vi det sandsynlig, at Scavenius med sine mest upopulære meninger vil sikre sig et hæderlig eftermæle.

Aarhus Amtstidende.

I 1942 møttes de Høyesterettsdommere som på det tidspunkt ikke var falt for aldersgrensen eller satt fengslet. De avgav samlet og enstemmig en uttalelse om at det gamle storting — valgt i 1936 — ikke mer kunde oppstå hverken som ordinært eller ekstraordinært. Uttalelsen var klar og uten reserver. Noen premisser foreligger ikke — iallfall ikke offentlig. Senere har Høyesterett offisielt inntatt det motsatte standpunkt, dog uten å avgit

noen uttalelse hverken i form av premisser eller konklusjon. Det juridisk-konstitusjonelle problem som Høyesteretts samtlige dommere i 1942 ble stilt overfor — man må forutsette at retten ikke har tatt politiske hensyn — lar seg meget lett konstruere. Grunnloven forutsetter at der til alle tider eksisterer et storting, som er i funksjon eller kan innkalles som ekstraordinært. Den har videre en spesiell § om den tid for hvilken det enkelte storting er valgt. Disse to ting vil ordinært aldri komme i kollisjon med hverandre, da der alltid i tide vil bli avholdt valg. Under okkupasjonen inntrådte der imidlertid 9. januar 1941 et dilemma. Det gamle stortings funksjonstid var utløpet. På den annen side hadde det ikke vært anledning til å velge et nytt. Skulle man følge den enkelte grunnlovsparagrafs bestemmelse om funksjonstiden eller skulle man se bort fra denne for å opprettholde Grunnlovens forutsetning om nødvendigheten av et alltid eksisterende storting? Eter min oppfatning var det siste standpunkt juridisk og konstitusjonelt det eneste forsvarlige.

Høyesterett hadde i 1942 den motsatte oppfatning. Nå består Høyesterett forutsetningsvis av menn med atskillig juridisk-konstitusjonell innsikt. En begrunnelse må foreligge, og den behøver i og for seg ikke å være dårlig, selv om Høyesterett senere selv er kommet til det motsatte standpunkt. Det er også gitt, at så lenge kunne okkupasjonen ha vært, at Stortinget av 1936 ikke kunne trådt i funksjon. Hadde vi fått en okkupasjon på 50 år — og ikke på 5, kunne man ikke i 1990 ha innholdt det i 1936 valgte storting. Det ville være så få gjenværende såvel blant stortingsmenn som blant varamenn at en beslutningsdyktig forsamling ikke kunne la seg stable på bena. Et storting opphører når muligheten herfor opphører. Man behøver ikke å regne med 50 års okkupasjon, 40, ja 30 år ville vært nok. Vi behøver bare å tenke på hvor få av stortingsmennene fra 1905, som levde i 1935. Men spørsmålet er om det ikke må settes en tidligere grense. Hadde okkupasjonen vart til 1980, ville det vel vært mulig, ved hjelp av en

utstrakt anvendelse av varamenn, å få stablet et beslutningsdyktig storting på bena. Men ville et sådant gitt det uttrykk for folket, som dog et stortings forutsetning? Det er ikke tvilsomt at det også ut fra Grunnlovens ånd — og ikke bare ut fra en enkelt paragraf — kan reises tvil om når et storting opphører å være en rettslig realitet — akkurat som det på andre felter av forfatningen kan oppstå tvil om når en faktisk tilstand blir en del av forfatningen. Er parlamentarismen i dag bare en politisk praksis eller er den en del av vår forfatning? Jeg er ikke i tvil om det siste, selv om det ikke er noe menneske gitt å påpeke når den gikk over fra det første til det siste. Høyesteretts oppfatning i 1942 kan sikkert gis en rimelig juridisk-konstitusjonell begrunnelse. Retten består av innsiktsfulle folk. At Høyesterett senere kom til det motsatte standpunkt, kan også forklares juridisk-konstitusjonelt. Selv om de herrer er høystærverdige, er de ikke guder, men mennesker. Derimot må de ikke oppfatte seg som visergutter for skiftende og tilfeldige opinionsytringer. Hvor det gjelder å treffe en avgjørelse mellom kryssende hensyn, kan den vekt man legger på de forskjellige hensyn variere med tidene. Av hensyn til Høyesteretts anseelse, ville det ha vært me-

get heldig om retten selv hadde gitt en framstilling av forholdene eller hadde foranlediget en avhørelse av deltagerne i møtet i 1942. Jeg nærer ingen tvil om at man da ville nådd fram til et resultat som ville skapt respekt, om enn ikke tilslutning. I stedet valgte man den mest mulig uheldige framgangsmåte. Man fortiet beslutningen også overfor Stortinget, da dette på grunn av situasjonen hadde krav på å få opplysning. Og da saken ikke lot seg skjule, slapp man løs en så uavbalansert mann som Ferdinand Schjelderup, med et forsvar som er verre enn intet. Man har dermed fått den for Høyesterett under alle omstendigheter kompromitterende diskusjon med professor Skeie. Hva denne måtte ha sagt, ment eller gjort, er nemlig i denne forbindelse ganske likegyldig, med mindre man vil forsone seg med den oppfatning at de høystærverdige herrer ikke er annet enn visergutter i professor Skeies hender. Høyesterettsdommer Ferdinand Schjelderup forklarer også hvorfor han senere skiftet standpunkt — tyensynlig på den samlede Høyesteretts vegne, dog uten å underrette sine kolleger. Han treffer en forhenværende kollega, høyesterettsdommer K. F. Dahl, som er uenig. Han treffer en del anonyme mennesker på Vestlandet, som heller ikke er enige. Og så — ja så sur

han rundt på egne og, som det synes, også på sine kollegers vegne. På den måte reduserer han ikke alene seg selv — hviler der en mindre vesentlig — men også den høye rett, fra å være en domstol som vi alle har sett opp til med respekt, til et annenklassens Gallup-institutt, som ikke engang anvender vitenskapelige metoder. Man går ikke inn i sitt lønnskammer og fordyper seg i sin jus, men han søker å finne andres meninger. Hansynes å mangle den indre verdighet — de ytre attributter spiller mindre rolle — som en mann i hans stilling forutsettes å være i besittelse av. Derigjennem blir drar han til å undergrave respekten for landets øverste domstol og derigjennem for, vår rettspleie. Av hensyn til seg selv bør Høyesterett ta avstand. Det kan leveres et plausibelt juridisk forsvar for dets oppførsel i 1942 som for dets senere motsatte standpunkt. Men de kan ikke forsvares, at landet øverste domstol løper fra sin mening under henvisning til at den er blitt narret av de stygge professor Skeie. Høyesteretts medlemmer er ikke guder. De kan bedømme de foreliggende problemer feil. Men bedømmelsen — riktig eller gal — må være deres egen. De kan ikke skylde på andre.

Lorentz Vogt.

Nationen, 13 mars 1962.

109589